

♦♦♦ KUMINETZ GÉZA

A papnevelés aktuális kérdései*

1. BEVEZETÉS

Mint minden emberi tevékenységet, a papnevelést is állandóan különböző problémák kísérik a történelem során. Ennek egyik állandó eleme „az aratnivaló sok, a munkás kevés” axiómája, melyre maga az Úr hívta fel a figyelmet. Ebből adódóan a munkások hiánya vagy gyér száma nem teheti nyugtalanná az egyház vezetőit, sem a papnevelőket, de magukat a növendékeket sem. Mindannyian személyes hívásra jöttünk és vállalkoztunk Krisztus szolgálatára a katolikus egyházban. Másik probléma a papnevelési intézmények szegényes felszereltsége, oktatási és nevelői színvonalának alacsony volta. Ennek ellenére az egyház a saját erejéből tartja fenn szemináriumait, s a növendékek számára teljes ellátást biztosít. S ha az Úr megkérdezi övéit, hogy míg Velem voltatok, volt-e valamiben hiányotok, a végső válasz mégiscsak az, hogy minden szükséges a rendelkezésünkre állt. Ugyancsak gond lehet, ha a püspök atyák alaposabb vizsgálat nélkül felvesznek jelölteket a szemináriumba, ami fokozott terhet ró a nevelőkre, megnehezítve a szemináriumi közösség nevelését. Probléma lehet az is, ha az oktatók és nevelők nem tudnak valódi közösséget, nevelői egységet alkotni. Ugyancsak nehéz megtalálni az egyensúlyt az elméleti és gyakorlati képzés között (zártabb és nyitottabb szemináriumi életrend). Ami pedig a növendékeket illeti, a papság felvételének szándéka (anyagiasság, érvényesülési vágy, a saját üdvösség bebiztosítása, szemlélődés, vezeklés, mások szolgálata), az életre szóló döntés felelősségének kínja, a papi életvitelre való alkalmasság (egészség, kellő tehetség, engedtlenség, hidegség, munkaiszony, érzékiség, egyéni tisztesség, közszerelésre való alkalmasság) megállapítása¹ mind a jelölt, mind pedig a papnevelő részéről, sőt, magáról a meghívottságról való megbizonyosodás ugyancsak nagy emberismeretet, a papi hivatás eszményének világos látását, nagy pedagógusi tapintatot kíván. Mindebből sejtethő

* Ez a tanulmány a K 76782 számú OTKA program támogatásával készült.

¹ Vö. PÉTERY J., *Papi és szerzetesi hivatás* (Bécs–Pozsony–Budapest 1992) 23–43.

a papnevelés alapvető célja: a növendék rádöbbenése a meghívottsággal járó felelősségre, a papi eszmény megláttatása és egyre spontánabb követése. Csak így kerülhető el az emberi hiányokból adódó lázongó magatartás, mely végső esetben magával az egyházzal és Krisztussal is szembe fordítja a növendéket, de magát a papnevelőt és teológiai tanárt sem kíméli meg az élet ettől az alternatívától. Végül még egy probléma az egyes országok papnevelési körülményeinek jelentős különbsége. Ez akkor okoz gondot, ha adott országból egy másik országba küldenek növendéket a püspök atyák, hogy ott készüljön fel a papi szolgálatra. A probléma akkor manifesztálódik, ha az ifjú pap visszatér és megkezdi papi szolgálatát a saját hazájában az immár megszokottnál sokkal rosszabb feltételek között. Ez a jelenség arra hívja fel a figyelmet, hogy a papnevelésnek alapvetően minden országban ugyanolyan keretei kellene, hogy legyenek.

Mindezek olyan problémák, melyek egyidősek a papneveléssel. Ezért érdemes a vonatkozó hagyományt is tanulmányoznunk. Azért oly fontos a hagyomány alapos ismerete (és ez az élet és tudomány minden területére igaz állítás és követelmény), mert e nélkül nem tudjuk megmondani, hogy az újdonság erejével ható jelen és jövőbeli tervek valóban kifejezik-e és jobban fejezik-e ki a hagyományban őrzött és megélt értéket, eszményt; vajon az új követelése valódi tényeken és szükségleteken nyugszik-e.

E hagyomány mélyreható megismeréséhez négy nagy teológus alakját és vonatkozó szellemi örökségét fogjuk mintegy megidézni. A magyar katolikus teológia történetének egyik legnagyobb alakja volt a XX. század első felében Schütz Antal piarista egyetemi tanár, az MTA rendes tagja, a Korvin lánc birtokosa. Tanszéki utóda Takács József azt szokta mondani, hogy Magyarországon csak két igazán nagy teológus élt és alkotott, Pázmány Péter és Schütz Antal. Ez az „autodidakta zseni” nagyot alkotott úgy filozófiában, mint a teológiában, a pszichológiában és a pedagógiában. Ebben a tanulmányban röviden külön szeretnénk kitérni pedagógiai munkásságának egy sajátos szeletére, a papnevelésre, melynek fő feladatai és problémái sem kerültk el figyelmét.² A másik nagy alakja volt annak a kornak Tóth Tihamér, akinek teológiai öröksége porosodik a polcokon, aki szintén kitűnő szempontokat kínál a mai papképzés színvonalának javításához. Két nagy kortárs munkáival fogjuk kiegészíteni tanulmányunkat, Horváth Sándor O.P és Reginaldus Garrigou Lagrange O.P. vonatkozó megfontolásait is bele fogjuk szőni a téma kifejtésébe.

² E témakörben megjelent tanulmányai az alábbiak: SCHÜTZ A., *Eszmék és eszmények* (Budapest 1933) c. kötetben a papságról szóló tanulmányok: *Az egyházi pálya; A papság szociális nevelése; A teológiai tanárok szakképzettsége; A lelkipásztor lelkiélete; Uő, Az Ige szolgálatában* (Budapest 1928) c. kötetben a papi hivatásról szóló tanulmányok: *Pap és hívők; A papi tevékenységek; A papi hivatásra való nevelés a középiskolában.*

Amikor ma szinte illő úgy kezdeni egy ilyen téma tárgyalását, hogy a papság krízisben van,³ akkor különösen is időszerű az eszmények és az abból következő elvek és magatartások vizsgálata. Épp ezért tartjuk a papnevelésre vonatkozó gondolataink vázolását időszerűnek, mert a lényegret ragadják meg, nevezetesen a papi eszményt, s aztán abból vonják le a papnevelésre vonatkozó elméleti és gyakorlati következményeket.

Úgy gondoljuk, hogy a papi pálya krízisét több tényező okozza. Először is a papi eszmény homályos látása, majd a belé vetett gyenge hit, azaz a tapasztalat túlhangsúlyozása a valódi hit rovására. Ezért hát fel kell mutatni az eszményt és a vonatkozó hitet kell kérni a papságra készülöktől, s tulajdonképp ebből áll a papnevelés. A többi ebből következik.

2. A PAPI ESZMÉNY, VAGYIS AZ EGYHÁZI PÁLYA

2.1. A hivatások általában és a papi hivatás

A társadalom differenciálódásával sokféle tevékenység, szakma biztosítja az egyes ember és a társadalom fennmaradását. A saját és a társadalom boldogulása végett ezeket a szakmákat erkölcsi kötelességünk hivatásszerűen végezni (előtte felelősen életpályát választani), de minden foglalkozás üzhető pusztán szakmaként, vagyis főleg megélhetési és előmeneteli motívumok miatt, valamint a ranggal járó tevékenységként.⁴ Minden foglalkozás azáltal végezhető hivatásszerűen, ha főleg szeretetből, szolgáló szeretetből végzik. Nevezetesen a hivatás gyakorlásával járó erkölcsi érték megvalósításának szeretetéből. Ennek az alapmagatartásnak az a legfontosabb következménye, hogy a hivatás gyakorlása során az lesz a legfontosabb, ami a hivatásban önmagában a fontos, és másodlagossá válik az, ami a hivatás gyakorlójának szubjektív célja (hírnév, siker, gazdagság stb.). A hivatástudat és -szeretet eszményeket és kötelezettségeket jelent. Ezek pedig az alábbiak: 1) A hivatásteljesítés fő célja nem az egyéni érvényesülés, mivel a törtetés (farizeuskodás), a karrier-csinálás mint fő cél önmagában erkölcstelen, következményeiben kártékony, mivel nem tűri maga körül az igazán kiváló munkatársakat. A hivatás gyakorlásának célja te-

³ Vö. GRESHAKE, G., *Priester sein in dieser Zeit. Theologie – Pastoralie Praxis – Spiritualität* (Regensburg 2005) 20–54.

⁴ A hivatás elvált az idők folyamán a rangtól, mely a tekintélyt, a hatalmi befolyást szerette inkább, majd elvált a keresettől is, vagyis az üzleti oldaltól. Vö. NOSZLOPI L., *A szeretet lélektana és bölcelete* (Budapest 1944) 119–120.

hát az emberiség közös érdekeinek és a kultúra értékeinek szolgálata. 2) A hivatás becsülete, ami a szorgalmas, rátermett, gondos és szakszerű munkát, vagyis a becsületes munkát és a becsületes munkást jelenti. A hivatás becsületét, vagyis a szakmai becsületet sajátos etikai köteleességek jellemzik: a) a hivatás elsősorban nem kenyérkereseti forrás, hanem életfeladat; b) hivatásbeli kötelezettségeink teljesítése egyéni érdekeink elé helyezendő; c) vállalandó kötelmeinknek és képességeinknek arányban kell állniuk; d) teljesítményünknek is arányban kell lennie munkabírásunkkal az „*ad impossibilia nemo tenetur*” elv alapján. Természetesen, a „*sub pondere crescit palma*” elvet is rögtön emlékezetbe kell idéznünk, mivel a készségeink, valamint a teljesítményeink jelentősen fokozhatók az idő múltával (épp a készségek kivívása, a motiváció tisztulása, vagyis a hivatás szeretete miatt). 3) A munka szeretete. A munka nemcsak megélhetési eszköz, hanem erkölcsi érték, személyiségünk kibontakoztatója, tehát állapotbeli köteleességünk. A munkából mint hivatáserkölcsi elvből szintén kötelezettségek származnak: a) a munka minden emberre nézve egyéni és társadalmi kötelezettség; b) minden becsületesen végzett munka tiszteletreméltó; c) a munkának lelkiismeretesnek kell lennie; d) a végzett munkának összhangban kell lennie testi és szellemi (lelki) egészségünkkel (nem szabad bűnös, vagyis erkölcsileg meg nem engedett munkát végezni); e) a több képesség (készség) több munkára kötelez, míg a kevesebb kevesebbre jogosít. A hivatásból végzett munka nem válik kényszeressé és szenvedélylélé, bár hősies és fáradhatatlan munkára sarkall.⁵ 4) A technika humánus használatának elve. A technika elsősorban szolgálja az emberi életet, nevezetesen azzal, hogy erőket hasznosít. A technika tehát nem annyira termékeny elv, hanem erőket optimalizál és hasznosít. A hivatásszerűen igénybe vett technika nem tesz technokratává, nem pusztítja a környezetet, hanem segítségével az ember a Kozmosz gazdájának világfenntartó, őrző és kibontakoztató tevékenységében vállal részt. 5) A szabadság elve. Az adott hivatást ki-ki szabadon vállalhatja, illetve azt az erkölcs (szakmai, társadalmi) szabta határokon belül gyakorolhatja. További szempont, hogy az élet ésszerűsítésének is meg-

⁵ Mintegy nyolcvan évvel ezelőtt énekelt a határ, az emberek örömmel dolgoztak, szabadnak érezték magukat, mára elhallgatott ez az ének, ami nagyrészt a kapitalista bérmunka nihilizmusa számlájára írható. Ezért a munkás már nem találja meg a munkában az alkotást, hanem kényszerű és kikerülhetetlen robotnak tekinti a megélhetésért, a hatalom megszerzéséért vagy a karrier építéséért. Ennek nyomában jár a szórakoztatóipar felvirágzása, mivel másképp elviselhetetlen az élet. Ez a felfogás a korszellem lényegi része, ezért fokozottan belejátszik azokba a foglalkozásokba is, amelyeket hagyományosan szorosan vett hivatásként tekintettek. Ez pedig a hivatás eszméjének és eszményének szétrombolódásával fenyeget. Ezt a korszellemi kóros hatást kell leküzdenie minden, sajátos hivatástudatot megkívánó életpályára jelentkezőnek, különösen is a ma és holnap papjának. A gyönyörrel, a hatalommal, a versengéssel, a törtetéssel vagy a haszonnal szemben a hivatásbeli főcélnek ismét a hivatáserkölcsi érték tartalomnak kell lennie.

vannak a maga határai, amit a hivatását végző személynek is tiszteletben kell tartania. 6) Az igazságosság elve. Ez az elv egyúttal a politikai és társadalometikának is vezérelve. Konkrétabban ez azt jelenti, hogy mindenki azt a helyet és munkakört töltsse be a társadalomban, amely őt rátermettsége szerint megilleti, továbbá: minden becsületes munka biztosítsa végzője tisztességes megélhetését, testi és lelki biztonságát, azaz emberhez méltó életét. Az igazságosság elvéből további szabályok származnak: a) a keresetnek és a társadalmi rangnak a foglalkozás minőségén, erősségén és rátermett betöltésén kell alapulnia; b) a társadalmi berendezkedésnek olyannak kell lennie, hogy benne az egyén idejében megtalálja és betölthesse a neki megfelelő élettervet; c) minden hivatás megengedi, hogy képviselője azon a helyen nélkülözhetetlennek érezze és tudja magát, amellet, hogy köteles a saját egyéni érdekeinek körén túl a közösség nagy céljait és szükségleteit szolgálni. 7) A rátermettség elve. Itt két szempontot kell egyszerre érvényesíteni: a) a társadalomnak nem áll jogában, hogy bárkit is kényszerítsen valamely pályára; b) ugyanakkor a társadalomnak kötelessége, hogy arra alkalmatlan emberek ne kerüljenek adott pályára. Ez lenne a felelős pályaválasztás elvének érvényesítése, melyet tanácsadással, az adott pályával járó kötelek és tudás ismertetésével lehet hatékonyan szolgálni. 8) A gyökereesség elve. A választott pályának összhangban kell állnia a társadalom hagyományával, földrajzi és egyéb adottságaival. 9) Az elkülönülés (differenciáció) vagy hivatás-megosztás elve: a hivatások sokféleségére van a társadalomban szükség, vagyis munkamegosztásra és szakosodásra, ami ugyanakkor nem vezethet szűklátókörűséghez és szakbarbársághoz. 10) A szerveség elve azt jelenti, hogy az egyes hivatások, bár sokfélék és egyre nagyobb a szakosodás, nem szigetelődhetnek el egymástól, hanem élő kapcsolatban kell maradniuk egymással. Ebből az elvből további előírások folynak: a) mindenki köteles hivatását úgy ellátni, hogy a legértékesebbet, mennyiségben és minőségben is a lehető legjobbat alkossa; b) mindenki arra is köteles ügyelni, hogy hivatása gyakorlásából és ebből származó teljesítményéből sem másokra, sem a közösségre magára ne keletkezzék erkölcsi vagy anyagi kár; c) minden személy köteles arra, hogy egyrészt kifejlődjenek benne azok az erkölcsileg értékes tulajdonságok, melyeket az adott hivatás természete megkíván, másrészt a kedvezőtlen tulajdonságai visszafejlődjenek; d) a hivatásnak és a keresetnek olyan viszonyban kell lenniük, hogy előbbre való legyen a hivatás betöltése a kereset növelésénél. 11) A szervezetheg elve. A társadalomnak kellő módon kell megterveznie, elosztania erőit, így a hivatások fajait és számát is. 12) A hierarchia elve. A szervezethegért és a jó működésért kell lenniük vezetőknak és alárendelteknek, s e hierarchikus rendben a szakmai hatékonyságnak és az engedelmességnek kell uralkodnia. 13) A társadalmi felemelkedés (*ascendentia*) elve. Ez azt jelenti, hogy a rátermettek valóban elnyerhessenek fontos társadalmi

pozíciókat. A szerzett jogok és hagyományos rangok nem hátráltathatják az élet és a társadalom egészséges bontakozását. 14) Az élettér elve azt mondja ki, hogy minden hivatásnak szüksége van azokra a kincsekre, melyeket a talaj, a térben létező földterület magában rejt. 15) A működési hatáskör elve azt mondja ki, hogy minden hivatásnak szüksége és joga van bizonyos hatáskörre, épp kellő működése érdekében. 16) Az időtartam elve hasonló az előbbihez, s azt az idő vonatkozásában mondja ki: minden hivatás tartós, általában egész életre szóló küldetést jelent. 17) A jelleg elve. Minden hivatásnak van sajátos jellege, természete: értelme és tartalma, melynek megfelelően alakul a hivatást gyakorló személy lélektani egyénisége és munkakörülményei. 18) A bensőség elve azt jelenti, hogy az egyes hivatásetikai elvek egymást kiegészítik. Így az orvos ma már nemcsak a betegséget, hanem a beteg embert gyógyítja, mely bizonyos papi funkciók gyakorlását is jelenti. Az államférfi szintén orvosi és papi funkciókat is végez, ha olyan körülményeket biztosít az államban, melyek eredménye a polgárok testi és lelki egészségének helyreállása. 19) Végül a vallásosság elve szerint az egyes hivatásokat az a gondolat szenteli meg, hogy isteni hívásra vállaltuk az adott hivatást, benne az isteni gondviselés rendelkezését látjuk. Ennek megfelelően a hivatás teljesítése valamiképp a vallásosság cselekedeteihez sorolható. Mindezek az elvek – természetesen *mutatis mutandis* – érvényesek a papi hivatásra is.

Minden hivatás a köz szolgálata, és csak közvetett módon adja az egyén kibontakozását. Mivel „az egyén nem csupán egyén, hanem része és hordozója a közösségnek, a társadalomnak és a nemzetnek is. Sajátos erőit és tehetségeit tehát nem csupán a maga kielégülésére kell fordítania, nem csupán önző módon kell ápolnia, hanem különleges arravalóságai által hivatott arra, hogy a közösség és a nemzet munka-, gazdasági és kulturális életében bizonyos helyet betöltsön.”⁶

A hivatások osztályozásáról is említést kell tennünk.⁷ Többféle szempont lehetséges: a) keresztény szempontból lehetnek transzcendens és immanens hivatások; b) beszélhetünk eszmék és vallások hivatásáról; c) a tevékenység alapján lehetnek szemlélődő, tevékeny és a kettőt egyesítő vegyes hivatások; d) A hivatások aszerint is osztályozhatók, hogy milyen érték szolgálatában állnak: Noszlopi László Pauler Ákos nyomán az élethivatások alábbi rangsorát állapította meg: 1) Legértékesebb az az életforma, amely közvetlenül az összes értékek ősi forrásával és valóságával foglalkozik: az Abszolútummal, Istennel. Ez a pap, teológus és filozófus élete. 2) Ezután következik a három szellemi

⁶ Vö. NOSZLOPI (1944) 117.

⁷ Vö. uo. 120–122.

értékkel közvetlenül foglalkozó hivatás: a művész, a tudós és a pedagógus. 3) Az előbbi hivatások gyakorlását teszi lehetővé a társadalmi béke és kultúr-folytonosság, melyeket a jogászok és államférfiak (politikuskok) tevékenysége biztosít. 4) Mindezt szolgálja a testi és lelki egészség fenntartásával és gyógyításával az orvos és a pszichológus. 5) Ugyanezt műveli a fizikai biztonság, a béke fenntartásával a katona. 6) Ugyanezt segíti elő az embernek nehéz fizikai munkát megkönnyítő technikus. 7) A kellő mennyiségű és minőségű táplálékot biztosítja a mezőgazda és az állattenyésztő. 8) A szükséges technikai eszközöket állítja elő az ipar és az iparos. 9) Végül a javak igazságos, arányos elosztásáért felelnek a kereskedők és a bankárok.

Már ezek a jegyek is mutatják, hogy a papi hivatás egészen sajátos helyet foglal el a hivatások között. A vallások története azt tanúsítja, hogy minden vallásban van valamiféle vezető, a kultikus tevékenység végzője, a vallási közösség életének egyengetője. Ha egy pillantást vetünk a vallástudomány ezen adataira, akkor megállapíthatjuk, hogy „régente a papi hatalom képviselője azonos volt a családfői vagy később a különböző fejedelmi hatalmak alanyával. A vallást a népek romlatlan lelkiismerete nem tekintette magánügynek, hanem a család, a törzs s később a nemzet minden tagjának be kellett kapcsolódnia annak gyakorlatába. ...Fejedelmek és papok, népük hadvezérei, lelki vezetői és Isten előtti képviselői voltak egy személyben. Ez volt a laikus (emberi megbízásból működő) papság, amelynek legalábbis külsőleg (az emberi közösség szempontjából), de adott körülmények között (Isten különleges intézkedéséből vagy jóindulatából) belsőleg is megszentelő (hieratikus) jellege volt.”⁸ A két hatalom, vagyis a világi és a vallási, idővel szétvált. Okát nehéz megmondani. Az állam a földi jó megvalósításán, míg a vallás a lelkek Istenhez vezetésén, illetve Isten társadalomban való elismerésén és tiszteletén fáradozott. Ez utóbbi, vagyis a vallási vezető kaphatta felhatalmazását magától a társadalomtól, s így a maga és alárendeltjei nevében közeledett Istenhez, de kaphatta megbízását egyenesen az Istentől. Ennek a megbízásnak erejében végezte papi szolgálatát Melkizedek. S az ilyen papságot nevezzük hierarchikus papságnak, mivel itt magától Istentől jön a papi megbízás. Itt nem a nép, hanem maga az Isten választja ki papját. A pap, jöllehet a népből vétetik, nem a nép teszi őt pappá, hanem közvetlen isteni hívásnak és küldésnek engedelmeskedik.

A sajátosan papi ténykedés a vallástörténet tanúsága szerint az áldozatbemutatás,⁹ amellyel az ember elismeri Istentől való függését, elismeri Isten legfőbb uralmát, fölségét. Ennek a függésnek, de nem kiszolgáltatottságnak, a leg-

⁸ Vö. HORVÁTH S., *Krisztus királysága* (Budapest 1926) 74.

⁹ Isten uralmát négyféle módon ismerheti el az ember: imádás, kérés, hálaadás és engesztelés. Maga az áldozat bemutatása is mintegy ezeket a vonásokat tartalmazza.

sajátosabb kultikus kifejeződése az élet kioltása. Ennek a felfogásnak a csúcса és végeredményben beteljesülése Krisztus áldozata. Ő a pap, aki az áldozatot bemutatja, Ő maga az áldozat és az oltár is. Benne egy személyben egyesül minden sajátosan papi hatalom, így a nevelés (az istenes érzület kialakítása), a kormányzás (az emberek Isten útjára vezetése és ott tartása) és az áldozat bemutatása. Éppen ezért Krisztus papsága „egyszerre hieratikus (az emberek megszentelésére irányuló) és hierarchikus is (azaz isteni megbízatású)”.¹⁰ Amennyiben valamely vallásban ilyen jellegű a papság, úgy az nem öröklésen vagy egyéb emberi jogcímen alapul (pl. a nép választásán), hanem közvetlen isteni híváson, lefoglaláson, lefoglaltságon. Ez azt is jelenti, hogy minden nemzedék papsága kihal, és az új nemzedékkel teljesen megújul, amennyiben Isten az új nemzedékből is papokat foglal le magának.

Ezzel el is érkeztünk a papság fontos jegyéhez, a meghívottsághoz, elhívottsághoz, vagyis a kiválasztottság helyes értelmezéséhez. Ma, a tömegek kitermelte diktátorok korában ez különösen megszívlelendő vonás. A (szent) tekintély és (szent) hatalom hordozójának nem elég kiválónak, hanem kiválasztottnak kell lennie.¹¹ Mivel az egyén önmagát vagy a családját kormányozza leginkább, számára is érvényes a kiválasztottság elve. A vezér, a kiválasztott, nemcsak egyszerűen a tömegeből kiválasztott személy. Nem egyszerűen „kiváló, *e-gregius*, aki kiemelkedik a nyájából, mint az óriás a testével, az arisztokrata a születésével, a gazdag a vagyonával, a zseni a tehetségével; hanem *se-gregatus*, akit más választ el a tömegtől. Az eltömegesedés ellenszere nem a kiváló, hanem a kiválasztott. Amíg valaki csak kiváló, addig kiemelkedik ugyan a tömegeből, mint a királlyá lett ifjú Saul szálas termetével a népből; de lényének javával benne áll és belőle él; amennyiben nem, az egyedül járók külön ösvényein kallódik el. A csak kiváló állandóan az eltömegesedés veszedelmében van, amint ezt meg lehet figyelni a születési arisztokrácián és az áruló írástudókon. A kiválasztott azonban nem a tömegeből nő ki, hanem felső erő emeli ki onnan és tartja magasan fölötte. ... Ezek és csakis ezek állíthatják meg az eltömegesedés folyamatát, mert csakis ők egészen mentesek a tömeglelkülettől és állnak teljes határozottsággal az ellenpóluson. Ők és csakis ők

¹⁰ Vö. HORVÁTH 82.

¹¹ Schütz Antal szerint a kiválasztottnak három kategóriája van, a hierarchák, vagyis a társadalmi rendnek és a törvényeknek őrei, akik a szent hagyományok letéteményesei, a fegyelmezők és szükség esetén büntetők. Aztán a próféták és végül az apostolok, vagyis a nevelők Isten országában. Nem sorolja ide a tehetségeket. Azt mondja, hogy „a tehetség és zseni nagy szolgálatot tehet a választottság birtokában. ... de a tehetség nem pótolhatja a hivatást – a zseni sem; mert hiányzik benne valami, ami nélkül lehetetlen a tömeglelkületnek fölébe kerekedni, hiányzik a tekintély: az a sajátos hatalom, mely erőszak nélkül és mégis erővel felülről ráereszkedik a lelkiismeretre, térdre kényszerít

nincsenek kísértésben tömeggé válni; nem belőle jöttek, nem belőle élnek, s így a tömegnek nincs is ereje lerántani őket magához.”¹²

Az egyház papjai Krisztusnak, az örök Főpapnak papságából részesednek, s Tőle kapják megbízásukat, Belőle táplálkoznak.¹³

2.2. *Krisztus, az örök Főpap*

A papság ismérvei általában: a) A közvetítés Isten és ember között. A pap „hivatva van arra, hogy az embereket, istenkereső vágyaikat Isten elé vigye és Isten segítségét, kegyét, erejét lehozza az emberek számára”.¹⁴ b) Ezt az embert próbáló életet csak hivatásból, kiválasztottság révén lehet helyesen betölteni. c) Az áldozat bemutatásának joga és kötelessége.

Ezek a papi feladatok felülmúlhatatlan módon valósultak meg Krisztusban. Ő ugyanis az egyedüli igaz és teljes értelemben vett közvetítő, mivel „személyében egyesíti azt a két végletet, melyek között a papnak közvetíteni kell. Énjében a valóságos létegyiség erejével találkozik az a két életáram, melyeket Hérakleitosz fölfelé és lefelé vivő útnak mondott. Mint igaz ember ott áll az emberek között, belegyökerezik minden szükségükbe és igyekezetükbe; de érintetlen szentségével, világölelő szeretetével és hatalmával fölötte áll az embereknek. Mint az emberek legkiválóbbja méltó arra, hogy mindörökre képviselje Isten előtt az emberiség legszentebb érdekeit. A másik oldalról pedig ez az ember, az emberiség virágja és exponense egyben igaz Isten. Tehát énisége közvetlenségével, az élet és létközösség melegével és erejével tudja az emberiség érdekeit Isten előtt képviselni és egyben a legközvetlenebb közletről tudja rájuk árasztani Isten áldását. Minden más papnál attól kell remegni, hogy nem ért meg, hogy nem igazi érdekünket képviseli, hanem esetleg keresztülszíri tulajdon egyéni korlátoltságán. Hiszen maga is bűnös, és ezért rászorul, hogy önmagáért is bemutassa a tisztulás áldozatát. Másrészt meg, amit Istentől kap avégből, hogy az emberek között szétossza, annak egy része, talán éppen a java az ő elégtelen befogadóképessége miatt esetleg elkallódik szűkmarkú ke-

és felsőbb élet áramkörébe kapcsol. A csaktehetség vitáz és vitára biztat, szellemeskedik és nem vált meg. Szellemóriások szellemességei közepett halt meg Perikles Athénje, és politikai tehetségek torzsalkodásai temették el a köztársasági Rómát.” Vö. SCHÜTZ A., *Tömeg és elit*, in SCHÜTZ A., *Őrség* (Budapest 1936) 239.

¹² Vö. uo. 237–238.

¹³ Vö. GARRIGOU-LAGRANGE, R., *De unione sacerdotis cum Christo sacerdote et victima* (Taurini-Romae 1951) 3–20.

¹⁴ Vö. SCHÜTZ A., *Krisztus* (Budapest 1944) 177.

zén, és a kiosztás tökéletlensége megkárosítja az ínségeseket a lelkiesség kenyereinek kiosztásánál. ...Keressük és áhítjuk azt a papot, aki megért bennünket: akinek szaván és tekintetén megérezzük, hogy nincsen távol tőle semmi, ami nemesen emberi, aki nemcsak hivatalos jelleggel, hanem az egyéni meggyőződés melegeivel is képviseli azt a tant, melyet hirdetni tartozik, éli azt az életet, melyet kíván, és kezeli azokat a karizmákat, melyeket oszt. Mindezt megtaláljuk Jézus Krisztusban és csakis őbenne teljes tisztaságban, fogyhatatlan gazdagságban és forrászerű fakasztó erőben.”¹⁵ Krisztusnak közvetítése továbbá kizárólagos, mivel Ő az Út, az igazság és az Élet; az Atyához senki sem mehet, csak Őáltala. Ebből érthető, hogy miért lehet igaz, hogy „aki titeket hallgat, engem hallgat; aki titeket megvet, engem vet meg; akinek megbocsátjátok bűneit, meg vannak bocsátva, akinek ti megtartjátok, megmaradnak”. Krisztus ezért is választott és szeretett Fiú, de leginkább az engedelmességért, önfeláldozó életéért és haláláért. Ami pedig a pap áldozat-bemutató tevékenységét illeti, Krisztus ebben is fölülmúlhatatlan. De miért az áldozat az a sajátos emberi cselekmény, mely csúcса és forrása az Isten és ember kapcsolatának? Azért, mert az áldozat „a legmagasabb fokra fölfokozott és messze láthatóvá lett imádság. Az áldozatban a pap láthatóan odaad valamit Istennek. S ugyan mit adhat az ember Istennek, akié az ég és föld és minden gazdagságuk? Végelemzésben csak önmagát, és pedig teljesen, fönntartás nélkül, avégből, hogy egész lélekkel Istent vallja első oknak, akitől mindenestül függ a léte és sorsa, és végső célnak, aki minden reménye és boldogsága. Az áldozatban csattan ki egész tartalmában az embernek istenkeresése, és benne érik ki ennek a reménynek valósulása: Isten ember-boldogító szentelő tevékenysége. Ami mondanivalója van az embernek Isten számára és ami várnivalója van tőle, azt a leghívebben és legkifejezőbben az áldozatba mondja bele; és ami adnivalója van az Istennek az imádkozó ember számára, az mind az áldozatban gyűlik föl és virágozik ki. Ezért joggal tekintjük az áldozatbemutatót a legjellegzetesebb papi tevékenységnek.”¹⁶ A kultuszok és az áldozatok sokfélesége annak bizonyítéka, hogy az istenséget kereső ember nem tudott megbizonyosodni arról, hogy mely áldozat kedves az Isten előtt. Ezt a bizonyosságot hozza Krisztus áldozata. Ez az áldozat ugyanis „a mennyei embert ajánlja föl Istennek, az áldozatos lelkület tekintetében is teljes. Krisztus teljes tudással és akarással megy föl a Golgota oltárára. ... Krisztus kereszthalála úgy áll a keresztény lélek előtt, mint a mi üdvösségünk forrása, mint páratlan tett, melynek világtörténeti és üdvtörténeti jelentősége mellett eltörpül minden egyéb, ami valaha történt. ... Csakugyan olyan páratlan jelentősége van ennek az egy emberhalálnak? Mi

¹⁵ Vö. uo. 179–180.

¹⁶ Vö. uo. 184.

áldás fakadhat abból a tényből, hogy ez a virágzó szép emberélet legjava virágában kegyetlen enyészetnek esett martalékul? Örül vajon Isten a halálnak, és kedve telik neki a vérben; szent, ártatlan, ifjú vérben? Ez a kérdés, mely ott feszeng minden gondolkodó evangéliumolvasó ember lelke mélyén, elvezet bennünket Krisztus papságának második nagy kérdéséhez: a felülről lefelé áradó, kegyelemárasztó, szentelő tevékenységnek méltatására, melynek neve megváltás.”¹⁷ A megváltás pedig úgy tekinthető, mint az eredeti bűn által megindított folyamat blokkolója, hatástalanítója. Az eredeti és áteredő bűn alapjában azt jelenti, hogy „az ember érzületét tagadta meg Istentől, ti. bensejének, világfelfogásának és életének Istentől való áthatottságát és hogy ez az érzület Isten legbecesebb adománya s az ember Istenhez való összes más viszonyának összefoglalója és hordozója. Az élettelen meg a tisztán ösztönöktől hajtott lény pusztá létével és az Istentől megszabott rend betartásával szükségszerűen és szünet nélkül hódol Istennek, tudattalanul ismeri el legfőbb teremtő és föntartó hatalmát. Íme az áldozat lényege! Ezért mondhatjuk, hogy a mindenség léte és működése szünet nélküli dicsőítő áldozat Isten színe előtt. Ebben az ember is, akarva, nem akarva, részt vesz. Hisz testi léte és ösztönei szerint egyrangú az élettelen teremtménnyel, ezeknek törvényeit nem változtathatja meg. ... Mint eszes teremtménynek azonban ezt az Istentől való függést el kell ismernie, át kell éreznie, tehát érzületében kell az Istent hordoznia. ... Ezt az érzületet nevezi Szent Tamás lényeges áldozatnak, amitől egyetlen ember sem lehet fölmenteni. Ez az érzület Istennek egy újabb adománya, amelyhez tökéletesen csak a kegyelem révén juthatunk el. Ennek a kifejezése és jelképezése az áldozat föladata.”¹⁸ Ez a megváltás, eme érzületbe öltözés azonban csak úgy valósulhat meg az egyénekben, ha Krisztusba kapcsolódnak az Ige, a szentségek és az egyházi fegyelem révén.

Krisztus áldozata megjelenül a szentmisében, mely minden tekintetben a leg-tökéletesebb áldozat, tehát a párhuzamos kultikus tevékenységek között sincs párja, legfeljebb azokban a szertartásokban igazságmagvak, előkép jellegű tevékenységek vannak. Az áldozati adományok ugyanis, „a kenyér és a bor, a leg-tökéletesebb Istennek-szenteltség állapotába kerülnek az átváltozás révén, mert állagi lényegük helyét maga Krisztus foglalja el s csak külső színeik és sajátságai maradnak meg. Az áldozat lényegéhez tartozó változás tehát a lehető legnagyobb (anélkül, hogy megsemmisülés vagy *destructio* lenne), a szentelés pedig a minden szentség urának és forrásának valódi és lényegszerű megjelenülése folytán a legfölségesebb. Mivel végül Krisztus ugyanazzal az érzülettel, mint az emberiség helyettese jelenik meg a kenyér és bor föláldozá-

¹⁷ Vö. uo. 185–186.

¹⁸ Vö. HORVÁTH 79.

sakor (*consecratio*), mint aminő földi életében, főképp pedig a kereszten áthattotta, azért a szentmisében csakugyan a legeszményibb tökéletességű áldozatot birtokoljuk.”¹⁹

Természetesen Krisztus megváltó művének része tanítása, tettei, csodái, egész élete. Az Ő papságából részt kapók ebből a teljességből kapnak részt, nevezetesen a prófétai, a királyi feladatot is a megszentelői mellé.

2.3. Krisztus papjai, az egyház szolgálói

A katolikus pap vonásait Schütz Antal két tanulmányában próbálta ábrázolni. Az *Ige szolgálatában* című tanulmánykötetében úgy mutatja be a papot, mint aki „nem egyszerűen hieresz; nem az a hivatása, hogy a néptől távol, a nép helyett, annak részvétele nélkül titokzatos funkciókat végezzen a szentélyben. Ilyen papja van a pogánynak is; lelkésze van a felekezeteknek is; lelkészkedő papja csak a katolikusnak van. A katolikus tanító szava világosság a homályban tapogatózó hívőnek; tanítása nem az ő találmánya, nem emberi bölcsesség, hanem kinyilatkoztatott igazság; csillag, mely változatlan fényvel ott ragyog elhagyatottságod, tájékozatlanságod, kísértéseid éjszakáján. A katolikus pap szentelő, nemcsak azzal, hogy szentségeket szolgál, hanem azzal is, hogy életével és tevékenységével valóra kell váltania az Üdvözítő megbízását: Ti vagytok a Föld sava. A só ízesít, romlástól óv, miközben maga elolvad – ez a katolikus pap sorsa. A katolikus pap vigasztaló; miként Jób, ő is kocsi és kocsis Izraelben.”²⁰ Ebből adódik feladatának nagysága, mely bizonyos értelemben magányossá teszi, aki egyedül van, de nem azért, mert nincs barátja, testvére, hanem a feladata nagysága miatt. Neki „a sokszor részvétlen, hitetlen világ közepett kell utat nyitni az Úr Krisztus igazsága és kegyelme számára”.²¹ Ebből adódóan minősített próbatételek várnak rá, de csakis azért, hogy minél avatottabban tudja hivatását teljesíteni. Külön tragikum lehet számára, ami „magában erejének legfőbb forrása: a nagy megbízás, a titkok nagy közelsége és mindennapisága megszokottságot, unottságot is eredményezhet”.²² A papi feladatokat Schütz az alábbi latin szavakkal összegezi: *Presbyterum oportet offerre, benedicere, baptizare, praeesse et praedicare.*

¹⁹ Vö. uo. 84.

²⁰ Vö. SCHÜTZ A., *Az Ige szolgálatában* (Budapest 1928) 445.

²¹ Vö. uo. 447.

²² Vö. uo. 446.

²³ Vö. SCHÜTZ (1933) 67–68.

²⁴ Ennek lényegét és módjait *A papság szociális nevelése* című tanulmányában fejti ki. Azt állítja, hogy a papságnak a kifosztottak és nélkülözők, a szegények oldalán van a helye, aminek a magatartásunkon,

Későbbi kötetében, az *Eszmék és eszmények* címet viselőben alaposabb képet nyújt a papi lét eszményéről, két kérdésre kívánva felelni: Mit követel, és mit nyújt az egyházi pálya? Az első kérdésre úgy válaszol, hogy az egyházi pálya papságra, apostolságra és aszkétaságra történő vállalkozás, majd részletezi ezt: 1) A pap hivatalos és hivatásos *közvetítő* Isten és ember között, mely kettős megszentelő feladattal jár. Az a tiszte, hogy „a hívő közösség imádatát, könyörgéseit, hódolatát, elsősorban áldozatát Isten elé vigye. ... egy felülről lefelé irányuló tevékenységben pedig arra van hivatva, hogy az Isten áldásait közvetítse a hívőkkel: Isten ígétjét, akaratát kell hirdetnie, Isten kegyelmét kell közvetítenie, főként szentség-kiszolgáltatás útján. ... A papság eszméje egyfelől abban a meggondolásban gyökerezik, hogy a hívők közössége nem annyira szent és nem annyira összeszedett, hogy akármikor méltóan járulhasson Isten színe elé. ... Tehát a hívő közösségnek szüksége van valakire, aki mintegy legkoncentráltabb áhítatának exponense, s ez a pap. Másrészt a jámbor emberiség természetesnek találja, hogy Isten az ő adományait csak az általa (a papszentelésben) megjelölt bizalmasai útján adományozza. A papság tehát csak annak való, aki Isten bizalmasa lehet. Isten szolgálatára feltolakodni – abszurdum; ő maga határozza meg, kiket bocsát egészen közel magához, a szentélybe. Más szóval a papsághoz hivatás kell.” És „akiben megvan a katolikus hit, a papságra való komoly vonzódás, becsületes szándék és normális lelki alkat, nyugodtan kopogtathat a szentély ajtaján: be fogják bocsátani”.²³ 2) Az *apostol*: A pap nemcsak Isten titkainak sáfára, hanem egyúttal „Krisztus hivatott apostola is. A Krisztus igazsága arra van hivatva, hogy lépésről-lépésre megnyerjen minden népet és egyént, lefoglalja az életnek minden irányát és területét; Krisztus kegyelme és törvénye arra vár, hogy átjárjon minden embert és minden életmegnyilvánulást; ennek a felséges tanító és nevelő munkának hivatott munkása a pap. Erről az oldalról a papi hivatás ... azzal a követeléssel áll az aspiráns elé, hogy legyen határozott, eleven szociális érzéke, mely tett- és becsvágya célpontját az énből a közösségbe tudja áttenni.”²⁴ Másik fontos követelmény az apostoltól a nagy tárgyilagosság, hiszen egy „élesen körülírt, felülről adott változhatatlan programot kell szolgálnia. Ezért nem való az önfejtő, szubjektivist és tanulékonyág nélküli embereknek, akik mindig csak a maguk nótáját tudják fűjni. A Krisztus apostolának lelkiismeretesen és pontosan a Krisztus

megnyilatkozásainkban és az életalakításunkban is ki kell fejeződnie. Ez konkrétan az alábbi jelenti: „Hivalkodással, a gazdagságnak vagy módnak mintegy kirakatozásával, pazar lakásberendezéssel és ruházkodással, luxusfitogtatással, farsangolással és költséges szórakozással nem szabad a nincsteleneket bőszíteni, keseríteni és forradalmasítani, hanem az ... állásnak megfelelő külső életkeretek megtartása mellett is finom leleményességgel és tapintattal kell képviselni és terjeszteni azt a meggyőződést, hogy a módot és vagyont felelősségnek tekintjük.” Vö. SCHÜTZ (1933) 82–83.

igazságát és törvényét kell képviselnie, nem a maga egyéni ötleteit és ízlését, tehát konstruktív és nem destruktív embernek kell lennie. Ez a feltétel a normális férfias lélekben általában teljesül.”²⁵ Az apostolsághoz a harmadik feltétel a kellő emberkezelési képesség, ami azt jelenti, hogy „nem való a papság annak, aki már külsejével vagy föllépésével ijeszt, riaszt vagy utálatot kelt, hisz mindez nem az ő kárára, hanem a Krisztus ügyének rovására esnék”.²⁶ 3) A papnak egyúttal *aszkrétának* is lennie kell, hogy rendetlen indulatait, a hivatása teljesítésétől távolító hajlamait megfékezze, s minden erejét, képességét a papi eszmény szolgálatába bocsáthassa, mivel „jámorság, buzgóság és fegyelem nélkül mind a hieratikus, mind az apostoli tevékenység gyökértelen, tehát elszárad”.²⁷ Ennek szolgálatában áll a papi kötetelmek között a kánoni engedelmesség, az officium (zsolozsma és mise), valamint a papi celibátus.

Mindennek fejében mit nyújt az egyházi pálya? Először is tisztos és biztos megélhetést, amiért azonban erkölcstelen vállalni ezt az élethivatást (*non propter esum, sed propter Jesum*). Másodszer az egyházi pálya megnyitja a komoly érvényesülés határtalan lehetőségeit, de itt sem a külső érvényesülésről van szó, hanem úgy kell ezt értenünk, hogy „az egyházi pályán minden érték, minden tehetség és rátermettség számára korlátlan tér nyílik: itt lehet kifelé tevékeny és lehet befelé forduló életet élni; lehet serénykedni a régiek hű megőrzésében és lehet kiválni egészen új kincsek előteremtésében ... itt van hely a szellem aprajának-nagyjának egyaránt. ... Az egyházban is elkelnek az alkotó nagy zsenik, aminőkből kikerültek a nagy szentek, nagy pápák és püspökök, az alapvető hittudósok; nem igazi barátai ennek a szent nagy Egyháznak, akik fölcsapnak a *'système des médiocritées'* prókátorainak.”²⁸ De a legfőbb ajándéka az egyházi szolgálatnak Krisztus barátsága és bizalma, mely jelenti „a szűzies szeretet lendületét és állandó üde optimizmusát; jelenti az örökkévaló értékeken és szempontokon tájékozódó nagy távlatokat és szilárd eligazodási pontokat; jelenti a léleknek az örökkévalóságba érlelődő, hervadhatatlan fiatalságát”.

A lelkipásztori tevékenység erőforrása, vagyis az eszmény hatékony szolgálatának forrása a lelki élet, melynek tartalma a tetterő, a bölcsesség és a bensőség, melyek egymást tételezik. „A tetterő nem lehet el bölcsesség és bensőség nélkül; a bölcsesség nem lehet meddő nézelődés, tetterő nélkül; a bensőség nem lehet egyszerű meghatódottság, hanem az igazság kemény valóságán

²⁵ Vö. uo. 69.

²⁶ Vö. uo. 70.

²⁷ Vö. uo. 70.

²⁸ Vö. uo. 73.

²⁹ Vö. uo. 119.

³⁰ Vö. uo. 120.

tájékozódik és a valóságalkító tetterő szolgálatában áll.”²⁹ Szerzőnk felhívja a figyelmet azokra a dualizmusokra, melyek veszélyeztetik a lelkipásztor harmonikus lelki életét: 1) a kontemplatív és aktív élet dualizmusa, 2) a belső és a külső dualizmusa és 3) a természet és a kegyelem dualizmusa. Ezek szagatják ma is a pásztori életet. Dialektikus meghaladásuk eredménye a következő: „Isten országában a kontempláció nem merőben szenvedőleges szem-meresztés tevékenység nélkül, és nem merőben önmagába süllyedő áramlás és olvadozás közösségi kötelezettségek és hatások nélkül. Viszont a kifelé ható vagy a közösség érdekében való tevékenység nem szakadhat el az igazságszemlélés és a szeretet-bensőség gyökerétől, különben nem lesz Isten országának építése.”³⁰ Ami pedig a külső és a belső dualizmusát, helyesebben meghaladását jelenti, a „papnak külső viselkedése legyen tükre belsejének; aki a legfőlségesebb titkok sáfára, azon lássék is meg, hogy Krisztus közvetlen közelében tölti életét”.³¹ A természet és kegyelem dualizmusának meghaladása végül azt jelenti, hogy „céltudatos, szívós és alázatos munkával neki kell állni megkeresztelni minden természeti hajlamunkat, indulatunkat, indítékunkat, temperamentumunkat és vérünket.” A papnak meg kell találnia a kegyelmi életnek azt a modalitását, mely az ő egyéniségére van szabva, és óvakodnia kell attól, hogy dualista szakadás támadjon jogos egyéni aspirációi és természetfeletti lelki élete között. A pap úgy hat igazán, kivált e kor igényes és kényes gyermekeire, ha papi lelkülete nem reáaggatott művirág, hanem tősgyökeres, törőlmetszett élet.”³²

A papi hivatás tehát nagy jellemképző tényező, s a legnagyobbak szentek, nagy hatású nemzetnevelők, sőt az emberi nem nevelői lesznek. A katolikus papságban ott a bölcselő, ott a pszichológus, a pedagógus, ott az atyaság, az övéiért felelősséget vállaló törődő alapmagatartás. Ott van a fiúi lelkület. Olyan személyiség, akit világnézeti jellemnek nevezhetünk,³³ aki nemcsak amolyan szertartásmester, hanem aki szent életével, azaz az Igéhez igazított életével, egész tevékenységével Krisztust hirdeti. A katolikus papban ott van, egységben van a mély belső élet a tevékeny apostolkodással, az erős hit a nagy irgalmassággal, az okosság az egyszerűséggel, az igazságosság a szelídséggel, a valódi alázat a kellő méltóságtudattal. A tisztaság pedig kizárja a szív érzéketlenségét. A papi jellemet tehát egy lélek, a szeretet lelke járja át.³⁴ Erre készítik fel a növendéket a papnevelés során, s erre törekszik egész papi életében,

³¹ Vö. uo. 122.

³² Vö. uo. 123–124.

³³ Vö. NOSZLOPI L., *Világnézetek lélektana* (Budapest 1937) 88–91.

³⁴ Vö. GARRIGOU-LAGRANGE, R., *De sanctificationis sacerdotum secundum nostri temporis exigentias* (Taurini-Romae 1951) 117–121.

immár főleg önnevelés útján. Ezzel tudatosítva azt is, hogy „minden papnak legelső híve a saját lelke, s ezért saját papi lelkületünk gondozását semmiféle külső tevékenység címén el ne hanyagoljuk”.³⁵

3. A PAPI HIVATÁSRA NEVELÉS

Az elérendő eszmény feltérképezése után jöhet az eléréshez vezető pedagógia kimunkálása. Mindjárt az első kínálkozó kérdés: Lehet-e, kell-e a papságra készülöket nevelni? Hiszen ez hivatás! De vajon ez a pusztá meghívottság és elhivatottság elég-e ahhoz, hogy a pap valóban hatékonyan tudjon majd belenyúlni a munkás, a paraszt, a hivatalnok, a tanító vagy bármely népréteghez, társadalmi osztályhoz tartozó ember vallási életébe, elégséges-e ez a meghívottság ahhoz, hogy lássa a pap kora szellemi áramlatait, sőt, irányítani tudja a katolikus gondolkodást, tud-e utat mutatni a politika, a gazdasági élet, a sajtó, a tudomány dolgában? Erre a pusztá hívás elégtelen, kell a szakmai felkészítés, amire szolgál a papnevelő intézet. De lehet-e „neveléssel, azaz céltudatos erkölcsi-lelki ráhatással hatékonyan beleszólni abba, hogy az Isten kit hívjon”?³⁶ Erre vonatkozóan szerzünk az alábbi három tételt állítja fel: 1) A papsághoz Istentől jövő külön hivatás kell. 2) Papi hivatásról az Isten minden korban gondoskodott, legalábbis Ő mindig kellő számú embert szólított meg és fel erre a feladatra. 3) A papi hivatás ugyan kegyelmi (nem természeti), de a rendes (nem rendkívüli, karizmás) isteni gondviselésnek a körébe tartozik. Ez azt jelenti, hogy Isten rendkívüli módon, személyre szóló kinyilatkoztatással is jelölhet valakit a papságra, de általában ez nem így történik, mivel „papi hivatása általában annak van, aki papságra határozott kedvet, hajlamot avagy kötelezettséget érez és szándékot táplál, s akiben emellett megvannak a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi képességek. A papságra készítető lelkület és a megfelelő képességeket Isten ülteti a lélekbe, papságra Isten hív: első fokon és csíraszerűen. ... Az elsőfokú hivatásnak másodfokúvá való érlelésében Isten megfelelő súlyos szerepet szánt azoknak a tényezőknél, melyeket rendes gondviselése beleállított a természetfölötti világrendbe, minők a hívottnak saját igyekezete, a családi, hitközségi és a általános miliő, az életsorsot irányító egyedi és társas, tudatos és nem tudatos tényezők; tehát az a tudatos ráhatás is, melynek nevelés a neve, mint amelynek Isten egyetemes rendelke-

³⁵ Vö. TÓTH T., *Az intelligencia lelki gondozása* (Tóth Tihamér összegyűjtött munkái VIII) (Budapest 1936) 81.

³⁶ Vö. SCHÜTZ (1928) 455.

zése szerint általában nem csekély szerep jut az egyéni létsors irányításában. Következésképpen Isten akarja, hogy nevelő tevékenységgel is segítsük teljes érésre azokat a papi hivatásokat, melyeket csíraszerűen ő oltott sok fiúnak lelkébe.”³⁷ Ebből adódóan 1) „jogunk és kötelességünk a katolikus erkölcs által megengedett eszközökkel és módokon tudatos nevelői ráhatással a másodfokú elhatározottságra segíteni azokat, akik első fokon híva vannak a papságra. ... 2) a papságról lebeszélni voltaképpen azt kell, illetőleg szabad, akinél megvan a nagy valószínűség, hogy a papi életben hajótörést fog szenvedni. Itt külön fontolóra kell venni, hogy a papság általános kötelezettségeinek megfelelni nem oly nehéz, mint olykor föltűntetik. A teológiai tudományok elsajátítása nem lényegesen nehezebb, mint más akadémiai fokú képzettség becsületes megszerzése. Életszentségre, apostolkodásra a világi keresztény is kötelezve van. „a celibátus becsületes megtartása testileg-lelkileg ép papnak általában nem nehezebb, mint a házasságban teljesen a katolikus erkölcs követelményei és utalásai szerinti helytállás; szigorú szerzet a házasság, mondja Pázmány. 3) Papságra inkább szabad valakit irányítani, mint szerzetességre.”³⁸ Ha mármost elméletileg megengedett és szükséges is a papságra nevelés, mit tehetünk ténylegesen e cél eléréséhez a gyakorlatban? Ezt a kérdést három alkérdés segítségével válaszolhatjuk meg: mire, kiket, hogyan?

A) Mire? Vagyis mi az a cél, amelynek „itt irányítania kell, az az eszmény, mely titokzatos vonzásával irányít, lelkesít, termékenyít. ... Papi hivatásra akarunk nevelni. A hivatás nem egyszerűen életpálya és kenyérkereset. ... A hivatást jellemzi az eszmény iránti önzetlen és föltétlen odaadás. Akinek van papi hivatása, az fönntartás nélkül hisz a papság eszményében; meg van győződve, hogy a katolikus papság Istennek örök elgondolása, hogy a pap tevékenységre van küldve, melyet senki más nem végezhet, mely egyben pótolhatatlan, melyhez fogható jelentőség és hatás tekintetében nincsen. Akinek van hivatása, az egyenesen, kemény és határozott léptekkel jár a maga útján, meg nem áll te-referálni, alkudozni; hiába hívják, hiába vetnek neki gáncsot; sem jobbra, sem balra nem hajladoz – mert hivatva, mert küldve van! A hivatás hovahamar szeretetté sűrűsödik, s ezért tele van leleményességgel, tetszerúséggel, optimiz-mussal; sikerek meg nem szédítik, balsikerek le nem törnek, kritikák zavarba nem ejtik... lesajnálják, és mikor igazán bajban vannak, csak őhozzá fordulnak. Hivatások alakítják át a világot. ... Van természeti, van kegyelmi és van karizmás hivatás; mindegyikben a fokoknak és fejlődéseknek nagy lehetőségi

³⁷ Vö. uo. 457.

³⁸ Vö. uo. 458.

skálája nyílik. E sorok végén áll a hős, a szent, a próféta; mindegyikben ott van az apostol; sőt mindegyikben kell, hogy legyen valami a másik kettőből. A pap valamiképp egyesíti magában ezeket az összes hivatási mozzanatokat és lehetőségeket.”³⁹

B) Kiket? Fontos, hogy a jelöltekben meglegyen a kellő testi-lelki egészség, készség a celibátus élésére. Itt fontos még tudnunk azt is, hogy ennek az egészségnek lényegi eleme a kiegyensúlyozottság, tehát aki skrupulózus, egyoldalúságokra és túlzásokra leküzdhetetlenül hajlik, aki hangulatember, akiben nincs ott a szólíthatóság és nevelhetőség, az nem alkalmas a papságra, tehát ilyen neveléssel sem tudjuk megváltoztatni, mivel a hivatást gondozzuk, nem teremjük. Pozitíve fontos, hogy egészségesen jámbor legyen a világfelfogásuk, ami megfér az elevenséggel. További szempont, hogy tehetségeket nyerjünk meg a hivatásnak.

C) Milyen módon? Vagyis melyek a papi hivatásra való nevelés eszközei? Helye a katedra, a szószék és a magánérinkezés. A hittanórán vagy akár az egyetemi katedrán és a szószéken e tekintetben két dolgot kell tenni: *delectari in Deo* és *contemnere mundum*. Gyönyörködni Istenben és a világot megvetni. A nevelés nyelvére fordítva ez az eszmények kultusza. A történelem, az irodalom és az élet nagyjainak, irányainak és tanulságainak az ismertetése és értékelése ez, melynek segítségével az ifjúságba bele kell oltani azt a meggyőződést, hogy igazi értéke csak a jellemnagyságnak van, s igazában értéke, értelme csak az eszményekért való odaadásnak van. Másik ágon pedig rá kell vezetni a fiúkat, hogy lássák e világ mulandóságait, hiúságait, hogy ez nem szolgálja a hivatás bontakozását. A hivatásnak négy ellensége van, négy izmus: a zelótizmus, mely vak fanatizmusában eszközöket tesz meg céloknak; a farizeizmus, mely öncélokot értékel át közcélokká, tehát az önzést az elvek palástjába igyekszik burkolni; a szaduceizmus, mely az élet exigenciáira, a realitásokra való hivatkozással rendszeresen lecsapolja és öli az eszményekben való hitet – ez a főellenség; a filiszterizmus, mely hisz eszményekben, legalábbis szívesen hűsöl árnyékukban, de értük áldozni nem akar, vagy kispolgári mértékre húzza őket. A stréber, a hivatás számalmas majmolója mind a négyből lopja össze koldusgúnyájának rongyait. Mit tudunk tenni az egyesekkel? Mindenkinek megvan a maga személyes felelőssége a hivatásválasztás terén, tehát senki helyett nem vállalhatja a papnevelő ezt a felelősséget. A

³⁹ Vö. uo. 459.

⁴⁰ A tudás mellett a jó modor, az udvariasság és illedelmesség minősül úgy, mint a Szentírás hetvenharmadik könyve. Vö. TOWER V., *Illem-kódex papok és szerzetesek számára I* (Budapest 1939) 6.

legnagyobb ereje a pap saját papi egyéniségének van (*omne vivum ex vivo*). Akiben ott lappang a hivatás, annak tanácsolhatjuk, hogy megvan benne minden adottság ehhez, tehát bátran forduljon ebbe az irányba. Akiben lappang a hivatás, azt külön szerető gondunkba kell vennünk. Őt a papi élet várható nehézségeire fokozatosan, tapintatosan kell előkészíteni.

3.1. A papnevelés tényezői: az előjárók és a teológiai tanárok

A pap „speciális szentsége” a hit mellett (vagy inkább azzal együtt) a tudása,⁴⁰ ami nemcsak a teológia alapos ismeretét jelenti, hanem sok más tudományban való jártasságot is. A papnövendékben tehát ott kell lennie a csillapíthatatlan lelki és szellemi éhségnek. Ha e tekintetben a jelöltben nincs kellő szólíthatóság, nem igazán alkalmas a papságra. Hiszen e nélkül nem tud Isten igéjének hiteles és szakszerű értelmezője lenni. A papnevelőknek ezt a képességet, hangsúlyt kell kifejlesztetniük. Fel kell hívniuk növendékeik figyelmét arra is, hogy ha el is készültek „tanulmányaikkal, a valóságban még egyszer újra kell kezdeniük a tanulást, még pedig a mai világ iskolájában. Ez az iskola egész életünkön át tart.”⁴¹

Azzal a Szent Tamás-i kérdéssel kezdi e probléma tárgyalását Schütz Antal, hogy vajon a lelkipásztornak van-e jelentősebb hivatása az Egyház életében, vagy a teológiai tanárnak. Feleletül a teológiai tanár munkáját tartja fontosabbnak az alábbi érveléssel: „A tanár úgymond olyan szerepet visz az egyház életében, mint a tervező a házépítésnél, a lelkipásztor pedig olyat, mint a tervet végrehajtó munkás.”⁴² Ennek a minősített tanító, apostoli és tudományos feladatnak pedig úgy tud megfelelni, ha alapos szakképzettséggel rendelkezik. Tanítása nem annyira a módszereken, hanem inkább a Logoszon és a Pneumán alapul, hogy ti. mennyi van ebből a tanárban. A szaktájékozottságnak tehetséggel is párosulnia kell. A teológiai tanár apostolkodásának főleg abban kell állnia, hogy átülteti növendékeibe a katolikum élő és éltetni akaró férfias szeretetét, s ez egybeesik tanító feladatával. S ha ehhez cseppet sem ideálisak a mai körülmények, marad az öntevékenység, az igazi elhivatottság, mert „akiben egyszer igazi ... odaadás fogamzott meg az eszmény iránt, az a megélés ös-közvetlenségével tudja, hogy nem méltó az igazság szolgálatára, aki nem bírja beérni egy darab száraz kenyérrel. Az tehát még kétségbeejtően szűkös körülmények között is előteremti a legszükségesebb tudományos segédeszközöket

⁴¹ Vö. TÓTH 77.

⁴² Vö. SCHÜTZ (1933) 111.

és azt a napi 2-3 óra időt, mely elég ahhoz, hogy szívós, céltudatos munkával nem is éppen sok év alatt valami kézzelfoghatót lehessen produkálni egy szakterületen.”⁴³ A kívánatos természetesen az, ha a jövőendő teológiai tanárai és papnevelői alapos szakképzésben is részesülnek, illetve ha világot járhatnak, a kellő tapasztalatszerzés végett. Ez a tapasztalat sokkal hatékonyabbá tehetné az igehirdetés színvonalát is.⁴⁴

Ugyancsak fontos a papi továbbképzés intézményes biztosítása, de ennek is csak akkor vannak gyümölcsei, ha a papban ott van az eredeti szellemi és lelki igény és igényesség.

4. BEFEJEZÉS

Krisztus papsága tökéletes és kizárólagos, mivel magában foglalja mind a hieratikus, mind a hierarchikus dimenziót, mivel isteni megbízás alapján irányul az emberek megszentelésére, s küldetését az egész emberi nem nevében végzi, teljes tanítói és kormányzati hatalommal.⁴⁵

A katolikus papban ott van a papság teljessége, amit ember egyáltalán papság címen birtokolhat. Ott van benne és harmonikus egységben a tanítói, a kormányzói és a megszentelői felhatalmazás.

A papságra kedvet érzőnek először a meghívottságát kell tudatosítania, majd elfogadnia, s a hamis vagy téves motivációkat helyreigazítania. Utána egyre világosabban kell látnia hármass feladatát, nevezetesen a tanítóit, mely az emberek nevelésében, bennük az istenies érzület kialakításában áll; majd meg kell tanulnia a királyi, vagyis a kormányzó feladatot, mely leginkább az embereknek Isten útjára való terelgetését, kísérését jelenti; végül bele kell nőnie a szoros értelemben vett papi feladatba, az áldozat bemutatásába.⁴⁶ Ezzel kap részt minden pap Krisztus papságából, aki egy személyben volt az áldozó, az áldozat és az oltár.

A papnevelésben is érvényesül a pedagógiai elv, sőt itt fokozott módon, hogy a hívás követése és a neki való elköteleződés mind inkább öntevé-

⁴³ Vö. uo. 117.

⁴⁴ Vö. TÓTH 79.

⁴⁵ Vö. HORVÁTH 82.

⁴⁶ Nagy vonalakban ez az időrendi sorrend is, mivel „húszéves korában az ember racionalista. Bízik az elme és a dialektika mindenhatóságában, és éppen ezért, ha jobb lélek lakik benne, hajlandó Krisztusban is megbecsülni a tanítót. Harminczéves korában – mindig az ember életútjának átlagállomásairól

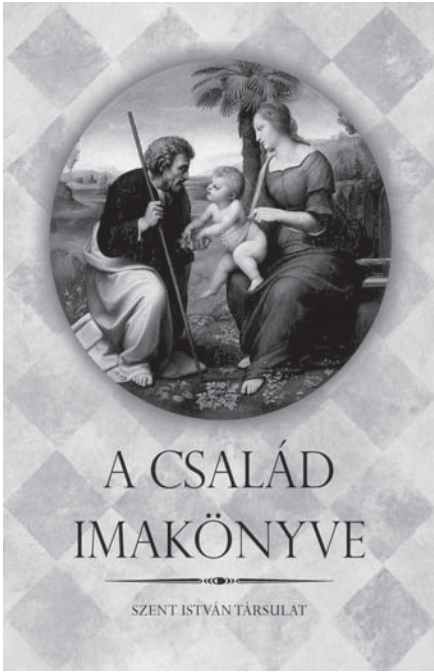
kennyé, leleményessé, önnevelővé teszi a növendéket. Ez a pappá levés egyszeregy. A többi tényező, miként azt a teológiai tanárok helyzetével kapcsolatban Schütz Antal kifejtette, ha nem is mellékes, de másodlagos; az önképzéshez pedig áldozatosság, odafigyelés és hivatásszeretet kell. Ilyen másodlagos tényezőknek tekintendők a szemináriumoknak a felszereltsége, oktató- és nevelőgárdájának szakmai színvonala, elhivatottsága, az egyházi oktatáspolitikai iránya, a kedvezőtlen korszellem stb. Az igazi hivatások ilyen körülmények között is szárba szökkennek és termést hoznak, mert a hivatás is, miként a „tehetség kemény céltudatos munkában és beválásban nevelődik; *crescit sub pondere palma*. Legjobb volna, ha természetyszerűen a maga igyekezetével, nélkülözésekben immanens törvényszerűséggel izmosodnék, a koporsóból is kitör és eget kér. Amiért nem dolgoztunk meg keményen, azt nem becsüljük meg helyesen és amit idegenből származó túlságos támogatással elértünk, nem valószínű, hogy meg tudjuk tartani és megfelelően gyarapítani. Ugyanezért a minősítésben és pályakezdésben el kell választani a tehetségesség értékelésétől. Pusztán azon a címen, hogy valaki tehetségesként végezte iskoláját, nem jó kedvezőbb kiinduló állásba tenni. Kedvezőbb szociális helyzetét küzdje ki önerejével.”⁴⁷

Úgy gondoljuk, hogy ma sincs jobb eszköze a papnevelésnek, mint az eszményre való ráeszméltetés és azoknak az erényeknek a kifejlesztése, melyek képesítik a jelöltet és majd a papot arra az áldozatos életre, amire történt a tulajdonképpeni hívás: megszentelni az embereket közvetítve Isten áldását, kegyelmeit. Ezek az erények pedig főleg az alázatosság, a kegyeletesség, az igazságosság, a méltányosság és az igényes igénytelenség. Akiben élnek ezek az erények, ez a lelkiület, hordozni tudja majd a hit, a remény és a szeretet adományait.

szólok – jó a megemeresedés, a teljesedés vágya, és akkor sokan rátalálnak Krisztusra, a nagy átalakítóra és királyra. S csak az élet felén túl, úgy negyvenéves kora körül és még később ébred az ember a tulajdon megélés megrázó erejével büntudatra; és akkor kezdi lelke legmélyéből áhítani és érteni Krisztusban a megváltót. ... a papot.” Vö. SCHÜTZ (1944) 176.

⁴⁷ Vö. SCHÜTZ A., *Pedagógia* (Budapest 2010) vonatkozó fejezeteivel.

A család imakönyve

Különböző élethelyzetekben hívő és nem hívő tudatosan vagy akaratlanul az Isten felé fordul, hogy segítsen. Szinte minden családban megtalálható a Biblia, az Isten szava az emberekhez. De vajon nem kell-e minden családba egy olyan könyv is, amelyben az ember szól Istenhez?

Ezért jelent meg ez a kiadvány, hogy gyermekek, serdülő fiatalok, jegyespárok, édesapák, édesanyák és nagyszülők fordulhassanak Istenhez szinte minden élethelyzetben és életállapotban. Az élet nagy fordulópontjai mellett – szüle-

tés, eljegyzés, esküvő, haláleset – a mindennapok eseményeihez – utazás, tanulás, étkezés, munka, sportolás, betegség stb. – kapcsolódnak ezek az imák, melyek szentek, boldogok, neves személyek, vagy éppen a körülöttünk élő emberek tollából származnak.

374 oldal, keménytáblás
Ára: 1600 Ft

POSTAI RENDELÉS:

Szent István Társulat Vevőszolgálati Iroda, 1364 Budapest, Pf. 277.
TELEFON: 318-6957, FAX: 317-0974, E-MAIL: vevoszolgalat@stephanus.hu